

(147)
שנה עשירית

טורמיסין

שבועון ליצירה תורנית שעל יד מוסדות תקוע

צפו לעולם עשיר בתוכן:

החורף מתקרב ובא, האדמה צמאה למים. יש המון חשמל סממי באוויר, אפילו הציפורים לא מסוגלות להשאר במקומן. התפילות שלנו הולכות ונהיות קרימיות יותר, אנרגטיות יותר.

הגיע הזמן לנוח מעט, עם כוס קפה ופיסה מעלוננו הסתווי והמרגיע

גמרא

- עדות מוכחשת, זילותא דבית דינא ומה שביניהם

הלכה

- בדין מעם כעיקר

פרשת שבוע

- על הניסיונות
- מעימה מבעל מאור ושמש

קיימת בין שיטת ת"ק ור' מנחם בר' יוסי בברייתא. אליבא דת"ק כיוון שהעדות הוא הדבר החשוב ויש סתירה בעובדות עצמם ממילא ב"ד מבולבלים ואינם יכולים לומר לאישה שתינשא ומאיך גם לא לומר לאישה שנישאת שתצא (בניגוד לשיטת הרשב"ם והתוס'). לעומת זאת כאשר הנדון הוא העדים הרי שיש כאן עדים שהוכחו וממילא העדים פסולים וממילא אין לנו כלל להתייחס אליהם וממילא פשוט לר' מנחם בר' יוסי שהאישה עומדת בחזקתה הראשונה ואם היא אשת איש חייבת לצאת. מאידך גיסא כאשר לא הוכחו העדים והאישה הותרה להנשא ונישאת הרי האמינתם תורה ונפסק ההלכה ואם כן העדים שיגיעו לאחר מכן אין שומעים להם והם דומים לעדים פסולים.

אם ההתייחסות היא לעדים מה שחשוב כאן הוא מעמד המשפטי ולא בהכרח המציאות האמיתית. כל השאלה היא האם התורה נתנה להם כוח או לא. לכן במקרה של עדות מוכחשת אליבא דרבא ורב הונא כיוון שנפסלו בעדות מוכחשת שוב לא יכולים להעיד. ולכן גם אצל ר' מנחם בר' יוסי ברגע שנפסלו הרי הם כלא היו והאישה חוזרת בחזרה לחזקתה הקודמת. לעומת זאת אם החשוב הוא העדות עצמה משמעות הדבר הוא שיש להתייחס לכל סיפור שהעדים מספרים כסיפור שקרה

בעניין עדות מוכחשת, זילותא

דביה דינא וצירוף עדותו ר' מיכל פאלק

הגמ' בסוגיא דידן לא. לב: קושרת בין מחלוקת רבא ורב נחמן למחלוקת רב חסדא ורב הונא וכן בין המחלוקת בעדות מוכחשת למחלוקת בזילותא דביה דינא (הברייתא של ר' מנחם בר' יוסי מתמודדת עם שתי הבעיות). וממילא מקשרת בין שיטת ר' מנחם בר' יוסי ות"ק לשיטת רב נחמן ורבא. לאור זה יש להבין מה הצד השווה שבהם במחלוקת עדות מוכחשת ובזילותא דביה דינא וכן הקשר בין שני המושגים.

עדות מוכחשת: נראה שהמחלוקת האם עדות אחרת שלא הוכחשה כשרה או לאו תלויה בשאלה האם אנו עסוקים בעדות או בעדים. אליבא דרב נחמן וכן רב הונא העיסוק הוא בעדות ולכן כל עדות נבחנת לעצמה וממילא תהיה כשירה. מאידך גיסא לשיטת רבא ורב הונא הדין הוא במעמד העדים וכיוון שהוכחו פעם אחת הרי נפסלו ושוב לא ניתן לקבל מהם עדות. נראה שמחלוקת זו גם

במציאות וכל עוד שאין לסיפור זה הכחשה ודאי מקבלים אותה, כשיטת רב נחמן ורב חסדא. בדומה לזה כאשר יש עדות מוכחשת ההנחה היא ששתי הסיפורים אכן התרחשו במציאות אלא שלכל אחד מהם יש סיפור שמכחיש אותו ולכן ת"ק סובר שב"ד לא יכולים לומר לאישה דבר מגודל הבלבול.

זילות דביה דינא:

השתא דאתית להכי אפשר גם לבאר את המושג "זילות דביה דינא" והקשר הישיר בינו לבין שיטת רבא בעדות מוכחשת.

זילות דביה דינא משמעותה פגיעה בתשתית הבסיסית ביותר שעליה בנוי כל התוקף של בית דין (גם זה בניגוד לפירוש הרשב"ם שהציע מהלך שונה לגמרי בסוגיה). אליבא דרבא ור' מנחם בר' יוסי כל תוקף העדים הוא לאו דווקא אמיתות העדות שלהם במציאות אלא העובדה שהתורה נתנה להם תוקף וממילא גם לב"ד לפסוק בעקבות העדות. ברגע שב"ד יצטרכו כל פעם לפתוח מחדש את פסק ההלכה משמעות הדבר הוא שהעדות הראשונה שמכוחם הכריעו בעניין אינם מספקת וממילא זה מעלה שאלה על כל ההכרעות של בית דין מכוח עדות. לעומת זאת אליבא דר' נחמן ות"ק הרי כל עיקר העניין היא השאלה מה קרה במציאות וממילא אנחנו מחוייבים לברר כמה שיותר טוב וככל שיהיו יותר עדויות ככה פסק הדין יהיה יותר מהימן.

אם נעייין במהלך הגמרא הכרעת הגמרא היא כשיטת רב נחמן ולא חוששים כלל לא לעדות מוכחשת ולא לזילותא דביה דינא (וכן מעיר הרשב"ם על אתר שהלכה כרב נחמן). הקושי במהלך זה הוא שמשמעות הדבר הוא שהדיון בבית דין הוא לעולם לא נסגר. יתכן מצב שאישה תותר בבית דין להתחתן מחדש ותלד ילדים ושנים אחר כך מכוח עדות חדשה ב"ד יפתחו את הדיון מחדש והאשה תוגדר כאשת איש שנבעלה ותצטרך לצאת! אלא שנראה שדברי רב אשי בסוף הסוגיה שפוסק שכולי עלמא לא חוששים לזילותא וכל המחלוקת היא לעניין צירוף עדות, נראה שלא רק בא להעיר הערה בעניין זילותא דביה דינא אלא גם להכניס

פנימה לתוך הדיון מושג חדש של "צירוף עדות". מושג זה יכול לפתור את הקושי שהצבענו עליו לפני כן. ברגע שישנם דרישות מאוד נוקשות ביחס לעדות עצמה לא מצד כשרות העדים בכלל אלא בשביל שנוכל לקבל את העדות יש צורך שיראו העדות ביחד (בניגוד לרשב"ם שטוען שחלק זה של הברייתא לא קשור לסוגייתנו) וכן שחייבים להעיד כאחד ולא כל אחד לחוד הרי שזה מנגנון שברוב המקרים ימנע מבית דין לפתוח כל פעם מחדש את הסיפור. תהיה ברירה טבעית שתצמצם את העדים שיכולים לבא ולהעיד. מהתבוננות בסוגיה בגיטין לג: אף נראה שרב אשי בעל הסברא סובר כשיטת הקפדנים שהעדים חייבים לראות העדות ביחד אחרת עדותם לא מתקבלת.

הרמב"ם בהלכות עדות בריש פ"ד יוצר הבחנה בין דיני נפשות בהם מקפידים ביותר בקריטריונים של כשרות העדות- חייבים לראות ולהעיד כאחד לדיני ממונות בהם כל העדויות מתקבלות. אצל הרמב"ם ישנה הבחנה בין דיונים שחייבים לסגור אותם ואי אפשר כל פעם לפתוח מחדש לבין דיונים שזה אפשרי להמשיך לדון בהם לנצח.

מחלוקת ר"ן - ב"י בדין טעם

כעיקר ור' מאירסון שוקי

כידוע נחלקו רש"י ור"ת בדין טעם כעיקר (להלן טע"כ). לשיטת רש"י נפסק להלכה שטע"כ מדרבנן, ולר"ת פוסק להלכה שטע"כ מדאורייתא.

נחלקו הב"י והר"ן בהסבר מח' רש"י - ר"ת בדין טע"כ. לשיטת הב"י, מחלוקתם היא בכל דיני טעם, שלרש"י טע"כ מדרבנן ומדאור' בטל ברוב, לכן איסור שנופל לתערובת בטל מדאור' ברוב ומדרבנן נאסר עד שיבטל טעמו. לעומתו ר"ת סובר שטע"כ דאור' לכן

כר"ן שאם נפלה ממשות האיסור לתערובת צריכה להיבטל בשישים, ואין לסמוך על טעימה אלא אם הוציאו את הבשר מהתערובת.

הב"י והרא"ש אינם מחלקים בין טעם לבין ממשות, ולכן לשיטתם יש רק מערכת אחת של ביטולים ביטול הטעם. הביטול בשישים רק מוודא שאין טעם ולכן אם טעם גוי אין צריך שישים, מכיוון שברגע שאין טעם הממשות בטילה.

הר"ן והרמב"ן לעומת זאת מדגישים את הפעולה הכפולה של הביטול, ביטול הטעם וביטול הממשות, ולשיטתם אין לבטל את הטעם בלבד אם התערבה ממשות בתערובת.

נראה כי הרמ"א סובר כר"ן בדיני תערובות. כך משמע מלשונו, בסעיף ח' ועיין שם שדומה ללשון הר"ן. על פי זה ניתן להסביר מדוע לשיטתו אזלין בתר שמא ולא בתר טעמא. קודם כל יש לבטל את הממשות בשישים במבא"מ, וברוב במב"מ, הגדרת מינו ואינו מינו היא בתר שמא. לאחר שמבטלים את הממשות, אם עדיין האיסור נותן טעם התערובת אסורה כמו במילתא דעבידא לטעמא.

נסיונות ע"ג נסיונות¹ וגבי מנדל

במערכות יחסים בין בני אדם, אנו רגילים כשכל צד מייצר ניסיונות לרעהו, לבדוק כמה הוא נאמן לו, כמה הוא סומך עליו וכדומה. מה שאנחנו לא רגילים בו הוא מערכת היחסים שיש בין אברם ואבינו לקב"ה. זוהי מערכת יחסים שהייתי מגדיר כמעט כאנושית, של ספקות אחד בשני ובדיקות נאמנות. בהתחלה זה מופיע בעיקר מצדו של

¹ הערת המערכת- מאמר זה היה אמור להכנס לכאורה לתורמיסין בשבוע שעבר, אך האם הוא איננו רלוונטי בכל שעה ושעה?

כל איסור שנפל לתערובת אוסר אותה מדאו' עד שיתבטל טעמו, ואז מותרת התערובת. לשיטת הב"י אין נ"מ אם האיסור נתן טעם בלבד בתערובת או שהאיסור נפל לתערובת ונשאר שם ונותן טעם, בכל אופן לרש"י בטל ברוב מדאו' ולר"ת בטל כאשר בטל טעמו.

לעומת זאת הר"ן סובר שיש נ"מ גדולה אם האיסור התערב עם הממשות, או שנתן טעם בלבד. אליבא דהר"ן גם רש"י וגם ר"ת מודים שכאשר התערבה ממשות האיסור בתערובת ונתנה טעם, התערובת אסורה מדאו' כל עוד נותנת טעם ואם לא נותנת טעם בטילה בשישים. ולא נחלקו אלא כאשר התערב בהיתר טעם האיסור בלבד ללא הממשות, שרש"י בטל מדאו' ומדרבנן צריך שלא יהא הטעם נרגש, ולר"ת הטעם אסור מדאו'. לשיטת הר"ן, הדיון האם טעם כעיקר מדאו', היינו האם הטעם נאסר כמו העיקר וחייבים עליו מדאו' או שאינו אסור מדאו', אך בדין ביטול איסורים לא נחלקו ולכולי עלמא, האיסור בטל בשישים ובתנאי שלא יהא נרגש טעמו.

אליבא דהב"י אין משמעות לממשות, מכיוון שהשאלה היחידה החשובה היא האם יש טעם איסור או לא, לעומת זאת הר"ן סבור כי ביטול הממשות עובד בנפרד מביטול הטעם, ואין די בביטול הטעם אלא יש לבטל אף את הממשות.

אליבא דחילוק זה ניתן להסביר את שיטת הרמב"ן בדין קפילא. כפי שכתב הטור לשיטת הרמב"ן אם נתערבה ממשות אין לסמוך אקפילא וצריך שישים, ורק אם סילקו את ממשות האיסור ניתן לסמוך אקפילא שיאמר כי אין טעם. מדוע פסק כך הרמב"ן? הסביר הב"ח כי איננו סומכים על גוי שיאמר שאין טעם בפחות משישים, מכיוון שקרוב לוודאי שיש טעם. לדבריו אם ישראל טועם כגון שישאל אחד נדר מבשר ונפל בשר לתערובת (ואינו ניכר כגון שנחתך לחתיכות דקות), וטעם ישראל ואמר שאין בו טעם בשר, סומכים עליו אף בפחות משישים. אולם לדברינו יש לומר כי הרמב"ן סובר

אברהם, היה לו ספקות בקב"ה והא בחן אותן. אחרי שאברהם מסיים לבחון את הקב"ה, הקב"ה מחליט לעשות לו בדיקה, ניסוי, שנקראת עקידת יצחק. אני אנסה להראות את הספקות שהיו לאברהם, ואלאחר מכן איך זה מתקשר לניסוי של הקב"ה את אברהם.

הספק הראשון שאני רוצה להציג הוא הירידה של אברהם למצרים. מה קרה שם? אברהם יורד

למצרים, ולפני שמגיעים לאזור הגבול, למכס, הוא אומר לשרה- את יפה, ואת היפות לוקחים למלך ואם הן נשואות הורגים את בעליהן. אני חושש לחיי, לכן בבקשה תגידי שאת אחותי, כדי שלא רק שאני אשאר בחיים, אלא גם יטב לי בעבורך, יתנו לי מתנות. נתעלם כרגע מהמשך הסיפור, מה שיש לנו כאן נראה ברור כמו ספק של אברהם. אברהם לא סומך מספיק על הקב"ה שלא יהרגו אותו, והוא מוכן שיקחו ממנו את אשתו (!) שתהיה אישה למישהו אחר, כדי שלא ימות. אם אברהם היה מאמין לגמרי בקב"ה, מה היה לו לפחד? כנראה שהוא לא סמך מספיק על הקב"ה.

הספק השני, אמנם פחות מודגש מהקודם, מתגלה אחרי

שאברהם מנצח את 4 המלכים. הקב"ה נגלה אליו ואומר לו לא לפחד, תקבל הרבה שכר. אברהם אומר שלא אכפת לו מהשכר, והוא רק רוצה ילד. הקב"ה מבטיח לו ילד, ומבטיח לו שזרעו יהיה ככוכבי השמים. וכאן כתוב: והאמין בקב"ה, ויחשב לו לצדקה. מה נחשב לו צדקה? זה שהוא האמין. האין זה מוזר? לכאורה אמור להיות ברור שאברהם

מאמין. בכל זאת, הספק הזה הוא הספק החלש יותר מכיוון שבסוף אברהם מאמין.

הספק השלישי של אברם בקב"ה מופיע אחרי שהקב"ה מבטיח לו את הארץ. אברהם אומר- איך אני יודע שאני ארש אותה? כלומר- תוכיח לי. אם הוא היה מאמין לגמרי הוא לא היה צריך הוכחות. ספק!

הספק הרביעי הוא אחרי הציווי של הקב"ה למול כל זכר, ומשנה לאברהם ושרה את השמות, הקב"ה אומר שיהיה לו בן משרה, בתגובה אברהם נופל על פניו וצוחק. נופל! הוא התגלגל מצחוק! (נתעלם לרגע מרש"י שלא מסכים איתי). לי זה נראה קצת כמו ספק...

הספק החמישי הוא החשבונות שאברהם עושה עם הקב"ה לגבי סדום. בנאדם שמאמין במישהו לגמרי, אמור להאמין בחוש השיפוט שלו, במיוחד אם הוא אל כמו במקרה הזה, ורואים שאברהם לא סומך על הקב"ה. הוא נכנס איתו לחשבון קטנוני, מתוך הספק שלו בקב"ה.

הספק/ מבחן השישי והאחרון שאני רוצה לדבר עליו הוא סיפור הדומה לירידה מצרים ומה שקרה עם פרעה - הירידה לבאר שבע ומה שקורה עם אבימלך. אני חושב שיתכן שאברהם עשה כאן כבר ניסיון לקב"ה. לא רק שהוא לא לגמרי סומך עליו, הוא גם בוחן את הקב"ה. מה כוונתי? בסיפור זה

מתורתם של אבות | שמואל

גלנדואר

הנה ידוע ומפורסם העניין שאמרו חז"ל- "יפה שיחתן של עבדי אבות יותר מתורתם של בנים" שהרי האריכה התורה ביותר בכל סיפורו של עבד אברהם בבואו לחרן. ובכל מעשה ודיבור שלו היה מתקן עולמות עליונים כידוע לידועי ח"ן, שאם לא כן, לא היה נצרך להיכתב בתורתנו הקדושה. והנה נבאר מעט מזעיר ממה שגילה מוהר"ר קלונימוס קלמן בעל ה"מאור ושמש" ומי בעל דברים יגש אליו ויראה שם באריכות העניין.

כאשר בא העבד וראה את רבקה, כתוב "וכדה על שכמה"- ובראשי תיבותיו- אותיות עשו. כי ראה שעתיד לצאת ממנה עשו הרשע שיהא מלסטם את הבריות. מיד "אָזַר כְּגִבּוֹר הַלְצִיזוּ להכניע כוחות הדינים - מרכבתו של עשו הרשע, ולהגביר כח הרחמים". על לקח נזם זהב **בקע** משקלו ושני הצמידים על ידיה **עשרה** זהב משקלם, ועל ידי חיבורם נעשה צירוף יעקב וכך פעל שיצא ממנה גם יעקב אבינו האוחז במידת הרחמים ויוכל להכניע את שרו של עשו ולהמתיק הדינים בשורשם.

נראה שלא היתה בעיה, עד שאברהם אמר לשרה אחותי את. שלא כמו בסיפור של מצרים, כאן אין מכס, אין כלום, אין הקדמה, אין בקשה ממנה, אלא הוא פשוט מודיע לה, אחותי את. נשמע טיפה שאברהם רוצה ששרה תילקח לאבימלך, לראות מה יקרה ואם הקב"ה יעזור לו עוד פעם כמו שהיה אצל פרעה. זאת מכיוון שרק אחרי שהוא אומר לשרה אחותי את אבימלך בא לקחת אותה, זה נשמע שאם אבימלך היה יודע ששרה היא אשת איש הוא לא היה לוקח אותה מלכתחילה. אין כאן בכלל מנהג ידוע כמו שיש אצל פרעה, שאת האישה היפה לוקחים למלך ואת אישתו הורגים. הקב"ה כידוע שוב מציל את המצב, ומוכיח שוב לאברהם אחרי כל הספקות וההבטחות, שהוא איתו.

לאחר מכן לידת יצחק, וכאן מגיע תורו של הקב"ה לנסות את אברהם.

"והאלוקים ניסה את אברהם.."

לא סתם ניסה אותו, לא תהה מה יקרה, אלא ממש רצה לבדוק שאברהם הוא האדם שיש לו לבחור, שילך אחריו באש ובמים, כי אחרי כל הספקות והנסיגות שאברהם עשה לו, עושה ניסיון רציני לאברהם, לבדוק שהוא האיש. אם לאברהם לא היו את כל הספקות, יתכן שגם הקב"ה היה יותר בטוח באברהם ולא היה הולך לדרכים כ"כ דרסטיות כדי להוכיח את אמונתו, כמו בדיקת נכונותו להקריב את הבן האהוב שלו כי הקב"ה אמר. אחרי שאברהם גם מצליח בניסיון של הקב"ה, כמו שהקב"ה הצליח בנסיגות של אברהם, או אז הקב"ה מבטיח לו את ההבטחה המלאה- יהיה לך ילדים ככוכבי השמים, כחול אשר על שפת הים, וזרעך ינצח את כולם, ההבטחה האופטימאלית שמגיעה אחרי שאברהם והקב"ה סילקו כל אחד את הספקות שלו.

טוֹרְמִיסִין (שם זמני)

שבועון ליצירה תורנית שעל יד מוסדות תקוע

מיכל פאלק

מצרף עדויות

שוקי מאירסון

מצרף מעמים

גבי מנדל

מצרף ניסיונות

שמואל גלנדאור

מצרף צירופים (בקדושה)

והנה שוב, חלף לו שבוע, התקושש לו תורמיסין דק מהרגיל.

אנו נשוב לקושש, מבמיחים. אך הגב קצת כואב משהו, זוהי כבר שנה עשירית. גמלו חסד עם עלון ישיש זה, שבו וכתבו לו, הוא יקרא, ייהנה משהו, וישוב לשקוע בהרהורי הזקנים באשר הם שם.

זהו דף טיוטא. נצל אותו לתכנון מאמרך שיופיע כאן בשבוע הבא.

כללי זהב לתכנון מאמר:

א. חשוב על הרעיון המרכזי אותו תרצה להביע

ב. כתוב אותו באופן הרהוט ביותר בו אתה מסוגל לכתוב

ג. לעצות מפורטות יותר פנה למכון הפסיכומטרי הקרוב לביתך או לחלופין דבר עם דניאל, הוא יודע!